

ВІСНИК

Полтавського державного
сільськогосподарського
інституту

3 199

- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСТВО
- ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
ТА ТВАРИННИЦТВО
- ЕКОНОМІКА

Вісник

ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ

[3] '99

Видається з грудня 1998 року

Матеріали друкуються
мовами оригіналів —
українською та російською

**Науково-
виробничий
журнал**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В. М. Писаренко,
головний редактор
В. С. Панькін,
заступник головного редактора
В. М. Самородов,
заступник головного редактора
П. В. Писаренко,
відповідальний секретар

Редакційна колегія з галузі «Сільське господарство»

В. М. Писаренко,
доктор сільськогосподарських наук
М. Т. Ноздрін,
доктор сільськогосподарських наук
І. С. Трончук,
доктор сільськогосподарських наук
Г. П. Жемела,
доктор сільськогосподарських наук
М. М. Чекалін,
доктор біологічних наук

Редакційна колегія з галузі «Ветеринарна медицина»

В. П. Бердник,
доктор ветеринарних наук
П. П. Герцен,
доктор ветеринарних наук
В. Й. Іздепський,
доктор ветеринарних наук
А. Ф. Каришева,
доктор ветеринарних наук
О. Ф. Манжос,
доктор біологічних наук

Редакційна колегія з галузі «Економіка»

С. С. Бакай,
доктор економічних наук
В. В. Гришко,
доктор економічних наук
А. Т. Опря,
доктор економічних наук
В. І. Перебийніс,
доктор економічних наук
В. М. Рабштина,
доктор економічних наук

EDITORIAL BOARD:

V. Pysarenko,
editor-in-chief
V. Pankin,
deputy editor-in-chief
V. Samorodov,
deputy editor-in-chief
P. Pysarenko,
executive secretary

V. Pysarenko

M. Nozdrin

I. Tronchuk

G. Gemela

M. Chekalin

V. Berdnyk

P. Hertsen

V. Izdepsky

A. Karisheva

O. Manjos

S. Bakai

V. Gryshko

A. Oprya

V. Perebyynis

V. Rabshtyna

Науково-
виробничий
журнал
1999, №3 (4)

**ВІСНИК
ПОЛТАВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ІНСТИТУТУ**

**ЗАСНОВНИК —
Полтавський державний
сільськогосподарський
інститут**

Затверджено ВАК України як фахове видання з сільськогосподарських, економічних та ветеринарних наук, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції:
314003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, Полтавський державний сільськогосподарський інститут, наукова частина.
Тел. 2-26-19.

Свідоцтво про державну реєстрацію
ПЛ № 295 від 10.12.1998.

Підписано до друку 16.08.1999 р.

Тираж — 300 примірників

Ціна — договірна

Розповсюдження через роздріб

Видавець —
«Видавництво «Камелот»
м. Полтава, вул. Леніна, 13.
Тел. 2-86-78

«Вісник Полтавського державного
сільськогосподарського інституту»
© 1999

ЗМІСТ

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ЧЕКАЛИН Н. М., ПАВЛОВСКАЯ Н. Е., КОВИНЕВА О. И.	Изменчивость содержания биохимических компонентов семян у различных генотипов зернового гороха	4
МАРЕНИЧ М. М.,	Характеристика ознак продуктивності озимої пшениці	7
ГОРКОВЕНКО В. Л.	Динаміка чисельності стеблового метелика в умовах Полтавської області	9
КРИВИНЕЦЬ О. М.	Карабідофауна агроценозів озимої пшениці у зоні Кременчуцького водоймища	11
АБУ АХМАДІХ ВАЛІД ІБРАГІМ, ВОЛОШИНА Н. М.	Оптимізація внесення гербіциду фронт'єру у по- сівах соняшнику	14
ПИСАРЕНКО П. В. НАЗАРЕНКО Г. І. МАНЖОС С. В.	Вплив гербіцидів і їх сумішей з мінералізованою (пластовою) водою на засміченість посівів кукурудзи та її урожайність	17
ВОЛКОВ С. І., ВОРОПІН П. І., ВОРОПІН О. П.	Передпосівна обробка насіння полями УВЧ	20

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ТА ТВАРИННИЦТВО

ГОРАЛЬСЬКИЙ Л. П., МАНДИГРА М. С., БЯЛЕЦЬКИЙ С. А.	Морфологічні зміни та морфометричні показники імунних органів овець після тотального гамма- опромінення	22
ЧАЛИЙ О. І., КУТІКОВ Е. С., ФЕДОТОВ І. Г.	Стан природної резистентності киурів-плідників за умов їх інтенсивного використання	25
СЛИНЬКО В. Г.	Інтенсивність вирощування ремонтних свинок різ- них генотипів	28
НАГАЄВИЧ В. М., ГОЛУБ Н. Д., ЧУХЛІБ Є. В.	Продуктивність свиней великої породи племзаводу «Ювілейний»	30
ТАТУЗЯН Р. А., СНЕГУР Ф. М., БАТЫРЬ Ю. Г.	Физико-химические показатели говядины молодняка разных пород	32

ЕКОНОМІКА

ШЕЙКО С.В.	Філософсько-світоглядні основи управлінської діяльності	35
ПАНЬКІН В.С.	Економіко-екологічні та соціальні проблеми сільсько- господарського виробництва: технологічний аспект	39
ТЮТЮННИК С. В.	Систематизація показників ефективності розвитку зернопродуктивного комплексу	42
МАХМУДОВ Х. З.	Обґрунтування витрат на рекламу	45

СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

КІР'ЯН С. М.	Інформаційне забезпечення інвестиційного процесу	48
ЧЕРНЕВЕЦКИЙ А. Ю.	Метод фильтрации данных в экономических расчетах	50

ЮБІЛЕЙ

ХОМЛЯК М. М., САМОРОДОВ В. М.	70-річчя академіка Національної АН України Дмитра Михайловича Гродзінського	52
КИГИМ С. Л.	Пам'яті видатних природознавців Полтавщини	57

ХРОНІКА

ЧЕКАЛИН Н.М.	Международный научный симпозиум «Биотехнология углево- дов зернобобовых культур» (июль 1999 г. г.Познань, Польша)	58
--------------	--	----

УДК 338.1.633.1
© 1999

Тютюнник С. В., асистент кафедри статистики та економічного аналізу*,
Полтавський державний сільськогосподарський інститут

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО КОМПЛЕКСУ

В умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки об'єктивно необхідним є переосмислення на макрорівні категорії ефективності, уточнення її критерію та системи оціночних показників. Зміна пріоритетів в економіці вимагає також уточнення і теоретико-методичних підходів щодо визначення ефективності виробництва на рівні суб'єктів господарювання (мікрорівень). Серед основних напрямів удосконалення оцінки ефективності виробництва в галузях і на підприємствах аграрнопромислового комплексу слід вважати:

а) показник норми прибутку. Останній відображає ефективність використання всього авансованого капіталу (включаючи вартість землі) з урахуванням терміну його обороту і являє собою інтегральний показник ефективності кожного функціонального підкомплексу;

б) показники, що характеризують конкурентоспроможність продукції на ринку та ефективність маркетингової діяльності підприємства;

в) показники ефективності використання фінансових ресурсів, оцінки фінансової стійкості й платоспроможності товаровиробників як необхідної умови розширеного відтворення;

г) показники економіко-екологічної ефективності, в яких синтезуються екологічні наслідки господарської діяльності та оцінки дотримання підприємствами природоохоронних вимог (стандартів, нормативів);

д) натуральні показники матеріало-, ресурсо- та енергомісткості продукції з погляду на їх значення в умовах обмежених можливостей застосування вартісних показників, що пояснюється існуючими ціновими диспропорціями в окремих підкомплексах АПК, незбалансованістю вартісних оцінок складових елементів ресурсного потенціалу аграрних формувань.

Вивчення проблеми та узагальнення наукових досліджень з питань ефективності зернової галузі

Наведена класифікація показників ефективності розвитку зернопродуктового комплексу за системними ознаками, обґрунтовані показники для аналізу інтенсифікації зерновиробництва на мікрорівні.

дає підстави стверджувати, що вони спрямовані переважно на розв'язання трьох напрямів ефективності: виробництва зерна, процесу інтенсифікації галузі та інтенсивних технологій ви-

рошування зернових культур. При цьому акцентується увага на економічній ефективності. З нашого погляду, існуючим методологічним і методичним підходам її визначення повинна передувати класифікація показників розвитку зернопродуктового комплексу за такими системними ознаками:

- вид ефективності, рівень управління;
- етап процесу інтенсифікації; спосіб оцінки; методика розрахунку;
- вид ресурсів (витрат); призначення продукції; комплексність оцінки (табл.).

Система показників розвитку зернопродуктового комплексу на макрорівні (держава, природно-економічна зона, регіон, область) повинна включати:

- виробництво зерна та продуктів його переробки на душу населення;
- споживання хліба і хлібобулочних виробів на душу населення;
- співвідношення фактичного рівня і раціональної норми споживання хліба та хлібобулочних виробів;
- кормосміст окремих видів продукції тваринництва;
- обсяг експорту та імпорту зерна і продуктів його переробки;
- частка зерна і продуктів його переробки в обсязі зовнішньоторговельного обороту (окремо експорту та імпорту);

Взаємозв'язок показників інтенсифікації зерновиробництва на мікрорівні (господарські суб'єкти) ілюструє наведена схема (мал.).

«Класифікація показників розвитку зернопродуктового комплексу за системними ознаками».

Інтегральним вартісним показником ефективності процесу інтенсифікації зерновиробництва

* Керівник - доктор економічних наук А. Т. Опря.

Класифікація показників розвитку зернопродуктового комплексу за системними ознаками

Ознаки класифікації	Види показників
Вид ефективності	1. Показники технологічної ефективності. 2. Показники економічної ефективності. 3. Показники маркетингової ефективності. 4. Показники екологічної ефективності. 5. Показники соціальної ефективності.
Рівень управління	1. Показники розвитку зернопродуктового комплексу на макрорівні. 2. Показники інтенсифікації зерновиробництва на мікрорівні.
Етап процесу інтенсифікації	1. Показники рівня інтенсивності. 2. Показники ефективності процесу інтенсифікації.
Спосіб оцінки	1. Натуральні. 2. Вартісні.
Методика розрахунку	1. Абсолютні. 2. Відносні.
Вид ресурсів (витрат)	1. Показники ефективності використання земельних ресурсів. 2. Показники ефективності використання трудових ресурсів (затрат праці). 3. Показники ефективності використання основних виробничих засобів. 4. Показники ефективності використання матеріальних оборотних засобів (поточних виробничих витрат).
Призначення продукції	1. Показники ефективності виробництва продовольчого зерна. 2. Показники ефективності виробництва фуражного зерна.
Комплексність оцінки	1. Інтегральні. 2. Функціональні.

слід вважати показник норми прибутку (H_p), який обчислюється за формулою:

$$H_p = \frac{П + (-)E_{e(z)}}{O_{вф} + O_{зас} \times K + O_p} \times 100,$$

де $П$ — прибуток (+), збиток (-) від реалізації зерна;

$E_{e(z)}$ — екологічний ефект (+) або збиток (-), який відображає зміну (підвищення або зниження) потенціальної родючості ґрунтів у сівозмінах з посівами зернових і зернобобових культур;

$O_{вф}$ — середньорічна вартість виробничих основних засобів у зерновій галузі;

$O_{зас}$ — річні виробничі витрати;

K — період обігу авансованих у поточні витрати оборотних засобів (у зерно виробництві - 1 рік);

O_p — грошова оцінка орних земель, що використовуються під посіви зернових і зернобобових культур. Інтегральні (натуральний і вартісний) показники ефективності інтенсифікації зерновиробництва розкриваються за допомогою системи функціональних показників технологічної, економічної, маркетингової, екологічної та соціальної ефективності. Слід відзначити, що показники технологічної та економічної ефективності мають специфіку для продовольчого і фуражного зерна. Економічна ефективність вирощування продовольчих зернових культур оцінюється за допомогою наступних натуральних і вартісних показників:

- виробництво валової продукції зернових культур

Мал. Схема взаємозв'язку показників інтенсифікації зерновиробництва на мікрорівні.

тур (у порівняльних цінах) з розрахунку на: 100 гектарів посівної площі; 1000 гривень грошової оцінки орних земель; одного працівника зернової галузі, одну людино-годину прямих затрат праці;

- виробництво зерна з розрахунку на 1000 гривень грошової оцінки орних земель під зерновими і зернобобовими культурами;

- прямі затрати праці на одиницю продукції;
- виробнича собівартість одиниці продукції;

- вартість валової продукції зернових культур (за фактичними цінами) з розрахунку на 100 гривень виробничих основних засобів галузі, поточних виробничих витрат, сукупних вкладень;

- вартість товарної продукції зернових культур (за фактичними цінами) з розрахунку на 100 гривень поточних виробничих витрат;

- вихід валового доходу, чистого доходу в зерновій галузі з розрахунку на 100 гривень виробничих основних засобів і 100 гривень поточних виробничих витрат;

- сезонний виробіток на зернозбиральний комбайн: зібраної площі, валового збору зерна;

- частка зернових і зернобобових культур у загальній зібраній площі по господарству, виробничих витратах, прямих затратах праці у порівнянні з часткою зерна у валовій продукції (у порівняльних цінах), товарній продукції, валовому доходу, чистому доходу (в сільському господарстві і галузі рослинництва).

Маркетингова ефективність реалізації зернових і

зернобобових культур на ринку може характеризуватися наступними показниками:

- повна (комерційна) собівартість одиниці продукції;

- середня ціна реалізації одиниці продукції, у тому числі за маркетинговими каналами;

- прибуток у розрахунку на одиницю реалізованого зерна та гектар зібраної площі;

- питома вага прибутку від реалізації зерна у структурі прибутку в рослинництві, сільському господарстві, в цілому по підприємству;

- рівень рентабельності.

Екологічна ефективність зернової галузі може бути оцінена за показниками динаміки вмісту гумусу в ґрунті, виробництва екологічно чистої продукції, розмірів площ деградованих земель, обсягу проведення землеохоронних заходів. Для оцінки соціальної ефективності вирощування зернових і зернобобових культур доцільно використовувати такі показники, як рівень оплати одиниці робочого часу, питому вагу витрат на оплату праці в структурі собівартості виробництва зерна, динаміку збитків від травматизму і захворювань працівників галузі, частку витрат на оплату праці, сплачену у грошовому вимірі.

Таким чином, лише комплексне застосування системи показників забезпечить дієвий аналіз ефективності розвитку зернопродуктового комплексу, дозволить обґрунтувати заходи щодо її підвищення на макро- і мікро економічному рівнях.